

SYLABUS – OPIS ZAJĘĆ/PRZEDMIOTU

I. Informacje ogólne

1. Nazwa zajęć/przedmiotu:

Wstęp do Biologii Tropikalnej

2. Kod zajęć/przedmiotu:

3. Rodzaj zajęć/przedmiotu (obowiązkowy lub fakultatywny): fakultatywny

4. Kierunek studiów: Biologia, studia stacjonarne

5. Poziom studiów (I lub II stopień, jednolite studia magisterskie): II stopień

6. Profil studiów (ogólnoakademicki / praktyczny): ogólnoakademicki

7. Rok studiów (jeśli obowiązuje): I

8. Rodzaje zajęć i liczba godzin (np.: 15 h W, 30 h ĆW):

Wykłady: 15 godzin

Ćwiczenia: 30 godzin

9. Liczba punktów ECTS: 4

10. Imię, nazwisko, tytuł/stopień naukowy, adres e-mail prowadzącego zajęcia

prof. dr hab. Tomasz Osiejuk, osiejuk@amu.edu.pl

prof. UAM dr hab. Łukasz Kaczmarek, kaczmar@amu.edu.pl

prof. UAM dr hab. Bartłomiej Gołdyn, glodny@amu.edu.pl

prof. UAM dr hab. Adrian Surmacki, adrian@amu.edu.pl

prof. UAM dr hab. Małgorzata Arlet, malarl@amu.edu.pl

11. Język wykładowy: polski

12. Zajęcia/przedmiot prowadzone zdalnie (e-learning) (tak [częściowo/w całości] / nie): nie

II. Informacje szczegółowe

1. Cele zajęć/przedmiotu

Głównym celem modułu jest zapoznanie studentów z wybranymi problemami z zakresu biologii ewolucyjnej i ekologii behawioralnej organizmów zamieszkujących ekosystemy tropikalne. Moduł ma za zadanie przygotować teoretycznie i praktycznie do wykonywania zadań o charakterze projektowym, które będą realizowane podczas Kursu Biologii Tropikalnej w Ugandzie (Kibale NP i Queen Elizabeth NP). Cele szczegółowe zajęć będą zorganizowane wokół czterech podstawowych bloków zagadnień związanych z (1) ornitologią/bioakustyką, (2) ekologią behawioralną naczelnych, (3) ekologią owadów tropikalnych oraz (4) bioróżnorodnością i znaczeniem fauny glebowo/ściółkowej.

Blok 1 - Ornitologia / bioakustyka

W ramach bloku studenci zapoznają się ze specyfiką historii życiowych ptaków zamieszkujących obszary tropikalne w zakresie takich zagadnień jak: systemy kojarzenia się i rozrodu, sezonowość rozrodu, strategię obrony terytorium oraz komunikacja.

Cele szczegółowe:

- przedstawienie zróżnicowania gatunkowego ptaków zamieszkujących tropiki w odniesieniu do różnorodności siedlisk, wysokiego stopnia endemizmu oraz aspektów biologii konserwatorskiej,
- omówienie podstawowych aspektów ekologii i behawioru różniących gatunki ptaków zamieszkujące strefę umiarkowaną oraz tropikalną, szczególnie w zakresie trybu życia, strategii rozrodu, terytorializmu, rocznych wzorców aktywności głosowej, funkcji śpiewu, aktywności wokalnejsamic, a także presji drapieżniczej,
- zapoznanie studentów ze szczegółami specyfiki komunikacji dźwiękowej ptaków tropików w kontekście całorocznego terytorializmu oraz jego konsekwencji w postaci śpiewu samic,
- wprowadzenie zagadnienia automatycznego monitoringu akustycznego (ang. automated acoustic monitoring) jako alternatywy dla tradycyjnych metod (np. liczeń) oceny liczebności i różnorodności gatunkowej ptaków lasu tropikalnego, - przedstawienie metodologii i metodyki eksperymentów typu playback.

Blok 2 - Ekologia behawioralna naczelnych

Celem bloku jest zapoznanie studentów z najważniejszymi zagadnieniami z zakresu ekologii behawioralnej naczelnych, przedstawienie podstawowych metod obserwacji zachowań, oraz danie możliwości oceny aktualnych programów ochrony naczelnych.

Cele szczegółowe:

- Systematyka naczelnych - studenci zostaną zapoznani z różnorodnością naczelnych.
- Ewolucja i zachowania społeczne - pokazane zostaną systemy społeczne u naczelnych i zachowania, które je charakteryzują, od gatunków żyjących w parach po grupy wieloosobowe.
- Odżywianie i poszukiwanie pokarmu - przedstawione zostaną różne strategie odżywiania się u naczelnych roślinożernych, owocożernych i wszystkożernych.
- Strategie reprodukcyjne - pokazane zostaną różne strategie w obrębie płci i pomiędzy płciami, oraz czynniki wpływające na ich występowanie.
- Relacja matka-dziecko - przedstawione zostaną rodzaje opieki matczynej u naczelnych i ich wpływ na rozwój potomstwa;
- Komunikacja - charakterystyka porozumiewania się wokalnego, i nie-wokalnego, takiego jak mimika, pozycja ciała, czy prezentacja;
- Ochrona naczelnych - omówione zostaną skutki eksplozji populacji ludzkiej oraz nasze działania, które stały się największym wyzwaniem dla naczelnych. Zbadamy także programy zarządzania i polityki mające na celu ochronę naczelnych i ich ekologicznych społeczności, aby uchronić je przed wyginięciem.

Blok 3 - Ekologia owadów tropikalnych

Celem bloku jest przedstawienie zagadnień związanych z ekologią owadów tropikalnych w kontekście różnorodności gatunkowej i adaptacyjnej, związków z roślinami oraz odmienności strategii życiowych w porównaniu do gatunków strefy umiarkowanej.

Cele szczegółowe:

- omówienie podstawowych różnic pomiędzy owadami zasiedlającymi tropiki i strefę umiarkowaną,
- wprowadzenie zagadnień charakteryzujących sezonowość i dynamikę populacji owadów tropikalnych,
- przedstawienie wybranych interakcji z roślinami,
- charakterystyka różnorodności owadów tropikalnych w odniesieniu do zróżnicowania siedlisk i preferencji pokarmowych,
- charakterystyka interakcji między drapieżnikami i ofiarami oraz strategii obrony przed drapieżnikami (ekologia strachu, uszkodzenia ciała),
- omówienie różnorodności
- charakterystyka różnorodności adaptacji w kontekście różnic z owadami strefy umiarkowanej.

Blok 4 – Fauna glebowa i ściółkowa

Celem bloku jest zaznajomienie studentów z różnorodnością tropikalnej fauny glebowej i ściółkowej wynikającej ze zróżnicowania siedliskowego i działalności czynnika antropogenicznego.

Cele szczegółowe:

- omówienie występowania gradientu naturalny las tropikalny – las użytkowany – środowisko przekształcone i jego konsekwencji dla organizmów glebowych i ściółkowych, podstawowych różnic pomiędzy ekosystemami tropikalnymi w różnych częściach świata,
- przekazanie wiedzy na temat głównych grup (jednostek taksonomicznych występujących w rejonach tropikalnych (podstawowa systematyka oraz wybrane aspekty biologii i morfologii),
- omówienie i zaznajomienie studentów z metodyką badań fauny ściółkowej i glebowej w kontekście taksonomiczno-faunistycznym i ekologicznym.
- zapoznanie studentów z rolą biologiczną jakie organizmy ściółkowe i glebowe spełniają w ekosystemach tropikalnych.

2. Wymagania wstępne w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych (jeśli obowiązują)

Podstawowa wiedza z zakresu systematyki organizmów roślinnych i zwierzęcych, ekologii oraz ewolucji. Umiejętność korzystania z internetowych baz danych i wyszukiwania rzetelnych informacji naukowych.

3. Efekty uczenia się (EU) dla zajęć i odniesienie do efektów uczenia się (EK) dla kierunku studiów

Symbol EU dla przedmiotu	Po zakończeniu zajęć i potwierdzeniu osiągnięcia EU student/ka:	Symbole EK dla kierunku studiów
Efekt_01	Rozpoznaje, poprawnie klasyfikuje i omawia relacje między organizmami a środowiskiem	K_W01, K_W07
Efekt_02	Zna i potrafi przedstawić hipotezy dotyczące czasowych i przestrzennych uwarunkowań różnorodności biologicznej	K_W09
Efekt_03	Zna i omawia poglądy na temat funkcjonowania życia na poziomie populacji, biocenozy i ekosystemu	K_W07, K_W10
Efekt_04	Zna i potrafi przedstawić wiedzę z zakresu wybrane specjalności nauk biologicznych	K_W01, K_W07, K_W09
Efekt_05	Potrafi wybierać i stosować techniki i narzędzia badawcze adekwatne do problemów studiowanej specjalności nauk biologicznych	K_U01
Efekt_06	Potrafi zbierać, analizować, krytycznie oceniać i przedstawiać informacje biologiczne pochodzące z różnorodnych źródeł	K_U07, K_U10, K_U08

4. Treści programowe zapewniające uzyskanie efektów uczenia się (EU) z odniesieniem do odpowiednich efektów uczenia się (EU) dla zajęć/przedmiotu

Treści programowe dla zajęć/przedmiotu	Symbol EU dla zajęć/przedmiotu
Wstęp do biologii tropikalnej	Efekt_01, Efekt_02
Specyfika biologii i ekologii ptaków obszarów tropikalnych: terytorializm, systemy kojarzenia się i rozrodu, sezonowość i żerowanie	Efekt_01, Efekt_03, Efekt_04
Komunikacja dźwiękowa: wzorce aktywności dobowej i całorocznej, duety	Efekt_01, Efekt_04
Zastosowanie automatycznego monitoringu akustycznego do badania ptaków i innych wokalnie aktywnych grup zwierząt	Efekt_02, Efekt_04, Efekt_05, Efekt_06
Różnorodność i systematyka naczelnych	Efekt_02, Efekt_04
Ekologia behawioralna naczelnych: strategie zdobywania pokarmu, strategie reprodukcji	Efekt_01, Efekt_04, Efekt_05, Efekt_06
Ekologia behawioralna naczelnych: zachowania społeczne i komunikacja	Efekt_01, Efekt_04, Efekt_05, Efekt_06
Podstawy ekologii owadów strefy tropikalnej: sezonowość i dynamika populacji, różnorodność roślinności a różnorodność i specjalizacja pokarmowa owadów	Efekt_01, Efekt_03, Efekt_05, Efekt_06
Interakcje między drapieżnikami i ofiarami: różnorodność strategii u owadów	Efekt_01, Efekt_02, Efekt_03, Efekt_04, Efekt_05, Efekt_06
Bioróżnorodność fauny glebowej i ściółkowej obszarów tropikalnych i jej rola w kształtowaniu ekosystemów	Efekt_02, Efekt_03, Efekt_04, Efekt_05, Efekt_06
Problemy ochrony ekosystemów tropikalnych i wybranych grup organizmów (naczelne, ptaki)	Efekt_02, Efekt_03, Efekt_05, Efekt_06

5. Zalecana literatura

Wydawnictwa książkowe (wybrane fragmenty wskazane przez prowadzącego)

1. Farina A, Gage SH (eds):: Ecoacoustics. The ecological role of sounds, Wiley, Oxford, 2017.
2. Hopp SL, Ohren MJ, Evans CS: Animal acoustic communication. Sound analysis and research methods, Springer, NYC, 1998.
3. Stutchbury BJM, Morton ES: Animal acoustic communication. Sound analysis and research methods, Academic Press, San Diego, 2001.
4. Chazdon RL, Whitmore TC (eds):: Foundations of Tropical Forest Biology, University of Chicago Press, 2002.
5. Jayson EA, Sivaperuman C: Community Ecology of Tropical Birds, New India Publishing Agency, 2010.
6. Stevenson T, Fanshawe J, Small BE, Gale J: Birds of East Africa. 2nd edition, Helm, 2020.
7. Kingdon J: The Kingdon Field Guide to African Mammals. 2nd edition, Bloomsbury Publishing, 2018.
8. Estes RD: The Behavior Guide to African Mammals. 2nd edition, University of California Press, 2012.

9. Montagnini F, Jordan CF: Tropical Forest Ecology. The Basis for Conservation and Management, Springer Nature, 2005.

6. Informacja o tym, gdzie można zapoznać się z materiałami do zajęć, instrukcjami do laboratorium, itp.
Materiały do zajęć i kontakt poza zajęciami w trakcie trwania modułu będzie zapewniony przez utworzenie zespołu na platformie MS Teams

III. Informacje dodatkowe

1. Metody i formy prowadzenia zajęć umożliwiające osiągnięcie założonych EU (proszę wskazać z proponowanych metod właściwe dla opisywanego modułu lub/i zaproponować inne)

Metody i formy prowadzenia zajęć	
Wykład z prezentacją multimedialną wybranych zagadnień	TAK
Wykład konwersatoryjny	TAK
Wykład problemowy	TAK
Dyskusja	
Praca z tekstem	
Metoda analizy przypadków	
Uczenie problemowe (Problem-based learning)	
Gra dydaktyczna/symulacyjna	
Rozwiązywanie zadań (np.: obliczeniowych, artystycznych, praktycznych)	
Metoda ćwiczeniowa	TAK
Metoda laboratoryjna	
Metoda badawcza (dociekania naukowego)	
Metoda warsztatowa	
Metoda projektu	
Pokaz i obserwacja	
Demonstracje dźwiękowe i/lub video	TAK
Metody aktywizujące (np.: „burza mózgów”, technika analizy SWOT, technika drzewka decyzyjnego, metoda „kuli śniegowej”, konstruowanie „map myśli”)	TAK
Praca w grupach	

2. Sposoby oceniania stopnia osiągnięcia EU (proszę wskazać z proponowanych sposobów właściwe dla danego EU lub/i zaproponować inne)

Sposoby oceniania	Symbole EU dla przedmiotu					
	Efekt_1	Efekt_2	Efekt_3	Efekt_4	Efekt_5	Efekt_6
Egzamin pisemny						
Egzamin ustny						
Egzamin z „otwartą książką”						
Kolokwium pisemne	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
Kolokwium ustne	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
Test						
Projekt						
Esej						
Raport						
Prezentacja multimedialna						
Egzamin praktyczny (obserwacja wykonawstwa)						
Portfolio						

3. Nakład pracy studenta i punkty ECTS

Forma aktywności	Średnia liczba godzin na zrealizowanie aktywności
Godziny zajęć (wg planu studiów) z nauczycielem	45
Praca własna studenta:	
Przygotowanie do zajęć	
Czytanie wskazanej literatury	20
Przygotowanie pracy pisemnej, raportu, prezentacji, demonstracji, itp.	
Przygotowanie projektu	
Przygotowanie pracy semestralnej	
Przygotowanie do egzaminu / zaliczenia	35
SUMA GODZIN	100
LICZBA PUNKTÓW ECTS DLA PRZEDMIOTU	4

4. Kryteria oceniania wg skali stosowanej w UAM

bardzo dobry (bdb; 5,0): 88-100% punktów przyznawanych za zaliczenie wykładów i ćwiczeń w formie kolokwium pisemnego

dobry plus (+db; 4,5): 80-87,5% punktów przyznawanych za zaliczenie wykładów i ćwiczeń w formie kolokwium pisemnego

dobry (db; 4,0): 70-79,5% punktów przyznawanych za zaliczenie wykładów i ćwiczeń w formie kolokwium pisemnego

dostateczny plus (+dst; 3,5): 61-69,5% punktów przyznawanych za zaliczenie wykładów i ćwiczeń w formie kolokwium pisemnego

dostateczny (dst; 3,0): 50-60,5% punktów przyznawanych za zaliczenie wykładów i ćwiczeń w formie kolokwium pisemnego

niedostateczny (ndst; 2,0): <50% punktów przyznawanych za zaliczenie wykładów i ćwiczeń w formie kolokwium pisemnego